

Antwoordkernen bij Eureka 1 Prehistorie H. 1 t/m 4

Antwoordkernen zijn vrijwel nooit volledige zinnen. Antwoordkernen geven alleen aan, wat er beslist in het antwoord moet staan.

De bedoeling is, dat je eerst zelf de antwoorden vindt/bedenkt. Daarna maak je er zelf goede **eigen** zinnen van. Pas achteraf controleer je, of je antwoord goed is. Vaak is het geen kwestie van goed of fout, maar van volledig of niet volledig.

Wat zijn de regels voor het maken en nakijken van opdrachten:

Indelen

1. **Voor** in het schrift komen de aantekeningen te staan en ook de uitwerkingen
2. **Achterin** het schrift komen de opdrachten te staan

Opdrachten:

3. Alle opdrachten moeten gemaakt worden. De antwoorden moeten in **HELE** zinnen uitgeschreven worden.
4. Je slaat steeds een regel over tussen de opdrachten.
5. Alle antwoorden moeten nagekeken worden:
  - a. Is een antwoord goed, dan zet je met **RODE** pen een voor de kantlijn.
  - b. Is een antwoord fout en je snapt *waarom* je antwoord fout is verbeter je met **RODE** pen.
  - c. Is een antwoord fout en je snapt *niet* waarom je antwoord fout is dan zet je met **RODE** pen een **?** voor de kantlijn. Dat moet je dus vragen in de les.

Soms komt er bij de antwoordkernen **xxx**: dat betekent: zo'n antwoord moet je helemaal zelf bedenken. Vaak gaat het dan om een eigen mening, of een eigen voorbeeld: zoiets kunnen we natuurlijk niet voor je bedenken.

→ betekent: de opdracht is geen vraag. Je moet alleen de opdracht lezen. De vraag komt dan daarna: zie bij opdracht 3 →; de vraag staat bij 3.1.

..... betekent, dat wat op de stippellijn moet, overgenomen moet worden uit het boek.

Extra stof

Op de website, www.eurekaboek.nl, en in de klas zijn extra oefeningen beschikbaar.

Voor de H/V-brugklas zijn de extra oefeningen soms **verplicht!** Dit wordt door de docent(e) duidelijk aangegeven. Het is echter voor iedere leerling verstandig om de extra stof te maken of hier een **keuze** uit te maken. Deze opdrachten worden achter in het schrift gemaakt, natuurlijk met vermelding van de titel van de extra stof en het hoofdstuk waarbij de opdrachten horen.

1. De oermensen

1.1 De afstamming van de mens

1. ....(eerst deze zin opschrijven), doordat ze *dezelfde voorouders hebben*.
2. .... (eerst deze zin opschrijven).... Zuid- en Oost-Afrika
3. ....(eerst zin opschrijven) .....*een mensachtige, maar geen mens, ...is een mens (Homo)*.

1.2 Drie vroege mensensoorten

4. ....(eerste de zin opschrijven) de *langzame en geleidelijke ontwikkeling van de mens*
5. (vanaf nu zelf bedenken dat je steeds de zin uit de opdracht overneemt in je schrift!)
Homo erectus kan geen vuur maken, maar gebruikt het wel.
6. Xxx (je bedenkt het antwoord dus zelf, kaartje krijg je van jouw docent)
7. Archeoloog
- 7.1 kwastje, schepje, meetlintje en een notitieblok
8. **Gebruik VK 2.1. Natuurlijk wordt deze opdracht klassikaal besproken!**
  1. botten, potten , wapens, sieraden; hunebed, tempel
  2. rotstekening, film, foto, schilderij; opgenomen interview
  3. mondelinge overlevering van ooggetuige
9. De Neanderthaler maakte betere werktuigen.
10. 12, een mammoet kon je alleen doden door samen te werken
11. Hij zich moest aanpassen aan de moeilijke omstandigheden, zoals het klimaat (zeer koud)
12. ... gunstig..., omdat hij werd uitgedaagd om uitvindingen te doen om te kunnen overleven
13. Vuurstenen vuistbijl, harpoen, speer, krabbers, naalden
14. Mannen: Jagen, maken van jachtwapens en werktuigen. Vrouwen: verzorgen van de jager, de opvoeding van de kinderen, verzamelen van voedsel, bereiden eten en prepareren huiden
- 14.1 De taalverdeling is minder gescheiden, vrouwen en mannen delen (meestal) huishoudelijke taken.
15. xxx
16. Jagen en verzamelen
17. "De Cro-Magnon-mens leidde een nomadenbestaan, dat wil zeggen dat de mens nog geen vaste woonplaats had."
18. "Dit voortdurend rondtrekken kwam voort uit het jagen en verzamelen", omdat de grote dieren voor de winter naar het warmere zuiden trokken en in het voorjaar weer naar het noorden en het voedsel dat werd verzameld in een gebied raakte na een tijdje op.
19. Zij dieren als paarden en herten kon doden met hun speerwerpers
20. Zij een technische ontwikkeling doormaakten

21. Er bronnen zijn gevonden, zoals overblijfselen van wapens, maar vooral ook grafvondsten die veel vertellen over het leven van de Cro-Magon.
22. De doden werden begraven (met grafgiften)
23. 1 Homo erectus; 2 Neanderthaler; 3 Cro-Magnon-Mens
24. Extra opdracht voor **VWO**
- 24.1

Johanson	Leakey
Australopithecus afarensis is de gemeenschappelijke voorouder van zowel de erop volgende mensachtigen als van de Mens (Homo)	De A. afarensis is niet de gemeenschappelijke voorouder. Er zal waarschijnlijk wel een gemeenschappelijke voorouder zijn (de beide lijnen lopen naar elkaar toe) Maar wie dat is, weet Leakey niet (?)

- 24.2 Beiden: er zijn mensachtigen en mensen; de jaartallen zijn hetzelfde en de australopithecus (de andere mensachtigen) is uitgestorven
- 24.3 Geel (links) = (de andere) mensachtigen
Blauw (rechts) = Homo
25. xxx
26. **Samenvatting**

Vragen	Homo erectus	Neanderthaler	Cro-magnon-mens
1. wapens	Speer van taxushout	Vuurstenen vuistbijl, speer en harpoen met vuurstenen pijlpunten	Speerwerper, verder alle bestaande wapens verbeterd
2. de jacht	Jaagde in groepen	Jaagde in groepen, mammoetjagers	Goede jagers, die moesten kunnen jagen op het snelle wild
3. de dood	Begroef zijn doden niet	Begroef zijn doden	Begroef zijn doden. (Geloof in leven na de dood)
4. het gebruik van vuur	Gebruik van vuur voor warmte en bereiden van voedsel, maar kon het zelf niet maken.	Kon vuur maken; iedere volwassen jager had zijn eigen vuurplaats.	Voor koken en braden, verlichting, warmte en bij de jacht

2. Het ontstaan van de landbouw

1. ....doordat na het einde van de vierde ijstijd het warmer werd in het Midden Oosten. De grote dieren waren naar het noorden getrokken. Naar de grasvlakten, die nu noordelijker lagen. De mensen die niet meetrokken *moesten wel een andere manier vinden om aan voedsel te komen!* Dat werd akkerbouw.
2. ....doordat als de voedingsstoffen in de grond op raakten, de mens weer op een andere plaats een akkertje moest aanleggen.
3. Gebruik **VK 1.2; natuurlijk wordt deze opdracht klassikaal besproken!**

B,V,B,V
4.
  - 4.1 Gebruik website www.entoen.nu.

Voorbeelden van vragen:

Welke taken hadden de vrouwen en welke taken hadden de mannen?
Waardoor konden deze mensen al op één plaats blijven wonen?
Welke wapens werden er gebruikt bij de jacht?
Welke kleding droegen de mensen?
Welk materiaal gebruikte men voor hun wapens en werktuigen?
5.
  1. Je kunt nu langer op één plaats blijven
  2. De mens was nu meer verzekerd van voedsel
6. ....dat niet iedereen nodig is voor de voedselproductie
7. xxx
8. Voorbeelden van specialisatie: 1 wever 2 huidenbewerker 3 bakker
9. Ambachtslieden maken met hun handen en eenvoudige werktuigen producten in een kleine werkplaats
10. schoenmaker
- 10.1 de schoenmaker is een voorbeeld van specialisatie, omdat hij één product maakt voor de verkoop en niet daarnaast nog aan landbouw hoeft te doen.
11. xxx

3. Indeling van de geschiedenis

1. **Gebruik VK 2.1**

- bewijs voor de woonplaats van een leerlooier
- ongeschreven bron; voorwerpen
- archief van de kerk
- geschreven

2. **Gebruik VK 2.1. Natuurlijk wordt deze opdracht klassikaal besproken.**

Schedel is een ongeschreven, primaire bron

Spotprent is een ongeschreven en geschreven bron en secundair

Brief is een geschreven en primaire bron

3.

Geschiedenis = het verleden van de mens	
Periode?	Bronnen?
1 Prehistorie	1 ongeschreven
2 Historie	2 ongeschreven en geschreven bronnen

4. Steentijd (Oude en Nieuwe Steentijd), Bronstijd en daarna IJzertijd

5. Christelijke jaartelling

6.

6.1 xxx

6.2 xxx

6.3 xxx

6.4 xxx

Maak zelf een tijdbalk in je schrift ! **Deze opdracht wordt klassikaal besproken!**

EXTRA OPDRACHT TIJDINDELING: VERDERE INDELING VAN DE GESCHIEDENIS VOOR H/V en VWO(b) VERPLICHT!

4. 'Nederland' in de prehistorie

1. .... doordat niet overal op het zelfde tijdstip het schrift wordt uitgevonden / bekend wordt
2. .... Trechterbekercultuur.....
3. **Deze opdracht wordt klassikaal besproken en gemaakt!**

ANTWOORDKERNEN EXTRA STOF

HOOFDSTUK 2 'Hoe werkt een archeoloog?'

In deze extra opdracht oefen je met het stellen van historische vragen waardoor je een tekst beter begrijpt en kunt leren! Deze manier van voorbereiden mag je bij elke tekst gebruiken.

1. Noteer eerst de kern van de alinea in het vragen schema!

Alinea	Kern
1	Twee verschillende specialisten
2	Luchtfotografie
3	Koolstof-14-methode
4	Veldonderzoek
5	Vergelijken met andere vondsten

Nu de kern + beschrijvende en verklarende vragen!

Alinea	Kern	Beschrijvende vraag	Verklarende vraag
1	Twee verschillende specialisten	1. <u>Welke</u> twee verschillende specialisten zijn er bezig met het bestuderen van het verleden van de mens? 2. <u>Wat</u> zijn de definities van deze specialisten?	<u>Waarom</u> zie je een historicus niet zo vaak bij een opgraving en een archeoloog wel?
2	Luchtfotografie	<u>Welke</u> specialist gebruikt luchtfotografie als onderzoeksmethode? <u>Wat</u> is luchtfotografie?	<u>Waardoor</u> is luchtfotografie een goede methode om vindplaatsen op te sporen?
3	Koolstof-14-methode	Voor <u>welk</u> onderzoek wordt de koolstof-14-methode gebruikt?	<u>Waardoor</u> is deze methode niet geschikt voor vondsten ouder dan 70.000 jaar?
4	Veldonderzoek	<u>Welke</u> werktuigen gebruikt een archeoloog?	<u>Waarom</u> gebruikt een historicus andere instrumenten dan een archeoloog?
5	Vergelijken met andere vondsten	<u>Wanneer</u> gaat een archeoloog een voorwerp nader bestuderen?	1. <u>Waarom</u> vergelijkt een archeoloog een voorwerp met andere vondsten? 2. Vergelijkt een historicus ook 'vondsten' uit het verleden? <u>Verklaar</u> je antwoord!

Op beschrijvende vragen verwacht je een duidelijk, feitelijk, antwoord. Als ik vraag, **waar** woon je? verwacht ik een woonplaats en/of een adres.
 Op verklarende vragen verwacht je een antwoord waar onderzoek voor nodig was, zoiets weet je niet zomaar. Als ik vraag, **waarom** willen de geschiedenisleraren een netschrift met harde kaff, dan kom je pas achter dit antwoord, als je er eerst naar hebt gevraagd en erover hebt nagedacht. Je trekt dan een conclusie.

HOOFDSTUK 3 Verdere indeling van de geschiedenis (Verplicht voor H/V)

- A. Protohistorie is de periode uit het verleden van de mens, waarover we onze kennis te danken hebben aan ongeschreven bronnen en door anderen geschreven bronnen.
 Historie is de periode uit het verleden van de mens, waarover we onze kennis te danken hebben aan ongeschreven bronnen, maar ook aan zelf geschreven bronnen.

B.

Geschiedenis = het verleden van de mens			
	periode	periode	periode
Bronnen:	Prehistorie	Protohistorie	Historie
	Ongeschreven bronnen	Ongeschreven <u>en</u> door anderen geschreven bronnen	Ongeschreven <u>en</u> door anderen geschreven bronnen <u>en</u> zelf geschreven bronnen

- C. Anderen en zelf.
- D. a. In de Historie, omdat er in onze tijd ongeschreven bronnen zijn, door anderen over ons wordt geschreven en wij zelf kunnen schrijven.
 b. Historie [want ze konden af vanaf 3000 v. Chr. Zelf schrijven]
- E. De Prehistorie eindigt voor elk volk op een ander tijdstip.
- F.

	Jaartal:	Omschrijving:
Prehistorie	200.000 v. Chr.	Enkel ongeschreven bronnen
Protohistorie	50 v. Chr.	De Romeinen schreven in het Latijn over 'de Nederlanders'.
Historie	300	De eerste mensen uit de Nederlanden gingen zelf schrijven.

HOOFDSTUK 3 Andere manieren om de tijd in te delen: Romeinse cijfers

- A. xxx
- B. xxx
- C. 1747.
- D. xxx
- E. De Romeinen tellen op en trekken af door symbolen toe te voegen (wij hebben een tientallig stelsel!)
- F. De joodse en islamitische indeling.

EXTRA STOF Hoofdstuk 4 'Nederland' in de prehistorie

Werkstukje 'Hunebedden'

Voorbeelden deelvragen:

- Wanneer zijn de hunebedden gebouwd?
- Waar tref je hunebedden aan?
- Welke mensen hebben de hunebedden gebouwd?
- Hoe zijn de hunebedden gebouwd?
- Waar dienden hunebedden voor?
- Welke ongeschreven bronnen zijn er in en bij de hunebedden gevonden?
- Wat waren de middelen van bestaan van de hunebedbouwers?

Maak het werkstukje in je schrift! De docent(e) kijkt het na als de schriften worden ingenomen voor een cijfer/beoordeling.